

Monumentnummer*: 531716

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 30 januari 2015
Kadaster deel/nr 82973/88

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Culemborg Culemborg Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Culemborg Werk aan het Spoel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Culemborg N 2058

Omschrijving**

Cluster 503.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BOMVRIJ GEBOUW D als voorbeeld van een type dat aan drie zijden en bovenop is gedekt met aarde. Met de toename van de draagwijdte van het geschut, de kracht van de inslagen van projectielen en de explosieve kracht van (brisant)granaten werd het steeds moeilijker weerstand te bieden tegen beschietingen. Verzwaring van metselwerk, toepassing van schokabsorberende metselsystemen (onder meer door middel van bogen), flauwe hellingshoeken en gebogen of juist puntige vormen, gebruik van beton - en later van gewapend beton - in steeds zwaardere uitvoering, was een van de manieren om de vestingwerken bestand te houden tegen toenemende aanvalskracht. Bovendien was het aanbrengen van aarddekkingen een goed middel gebleken om de energie te absorberen of te dempen. Dit is de reden waarom vele gemetselde of betonnen werken van een aardlaag of een frontbescherming van zand of aarde zijn voorzien. Afhankelijk van de periode van ontstaan - en daarmee van de te verwachten inslagkracht van projectielen - werd van 'bomvrije gebouwen' gesproken, wanneer ze werden geacht bestand te zijn tegen een van tevoren bepaald aantal inslagen van zwaar kaliber. Gebouw D is gerestaureerd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

BOMVRIJ GEBOUW D ligt op het zuidelijk deel van Werk aan het Spoel en wordt gekenmerkt door een bakstenen gevel aan de westzijde. Deze gevel is vrij laag en heeft een sobere en functionele architectuur. Aan de uiteinden wordt de gevel aan de bovenzijde afgeschuind; aan de uiteinden loopt het talud op, waardoor ook aan de onderzijde de gevel hier wordt afgeschuind. De gevel is gemetseld in kruisverband en wordt afgesloten met een rollaag van 4 koppen hoog; op de hoeken zijn de rollagen gecementeerd. Rechts in de gevel twee getoogde toegangen met ijzeren deuren en aan weerszijden hiervan gevelopeningen met ijzeren luiken. Aan de linkerkant een grote getoogde toegang met dubbele ijzeren deuren en een dito kleinere, met enkele ijzeren deur. Het gebouw wordt gedekt door een aarden laag, die alle zijden, behalve de bakstenen gevel, aan het zicht onttrekt. De aarden laag is aangebracht als bescherming tegen inslagen van projectielen. Gebouw D is ruimtelijk gezien pendant van gebouw A op het noordelijk deel van het werk. Het interieur bestaat in hoofdopzet uit naast elkaar gelegen gedrukte tongewelven. De verschillende vertrekken werden gebruikt als logies/schuilplaats, munitiemagazijn, arrestlokaal, ziekenverblijf en privaat.

Waardering

BOMVRIJ GEBOUW D is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks 1875-1880, namelijk een voorbeeld van een bakstenen, met aarde gedekt, bomvrij gebouw.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het in hoofdzaak de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument